

רעורר על „משבר הסוציאליזם“

אלכסנדר מנור

מי שבא ומקונן על משבר הסוציאליזם עדיין לא הוכיח שאמר דבר מעובה. במאמר „משבר הסוציאליזם“ („מולד“, אפריל 1948), קובע ויל הרברג, לא פחות ולא יותר, כי „משבר זה אינו מקרה בן-חלוף... הריהו ביטוי לפשיטת-רגל עמוקה, לתמוטה מבית, שאין לה תקנה אלא התחלה מבראשית על פי דרך חדשה“. בניגוד לתפיסה הסוציאליסטית המקור בלת, כביכול, והמעלה את הקולקטיביות לכלל תכלית בפני עצמה, שהוא קורא לה בשם „הסוציאליזם הברי ללני“ הוא מציע „סוציאליזם פרסינאליסטי“, סור ציאלים המיוסד על ההנחה הפילוסופית, כי האישיות היא הנעלה שבערכים.

טעותו של המחבר נעוצה, בראש וראשונה, בויהוי זה שהוא מזהה את שני הכושגים סוציאליזם וקולקטיביזם. הסוציאליזם לא טען מעולם שהקולקטיביות כשהיא לעצמה דיה להקים מלכות שמים עלי אדמות. לאמיתו של דבר, אין היא, לגבי הסוציאליזם, לא תכלית בפני עצמה ולא מקור לערכים אנושיים. כלום לא דגלו הנאצים בשם הקולקטיב הגרמני?

מבחינה סוציאליסטית אין הקולקטיביות כשלעצמה אלא מושג ריק מכל תוכן חיובי. או ביתר בהירות: אותה הקולקטיביות, שאינה אלא בנאצה של קולקטיביות הנהוגה בעולם בעלי-החיים, שגבולה העדר, הסוג, הגודל וכיו"ב, אי אפשר שתשמש קנה-מידה, ולא כל שכן סוציאליסטי, בחברה האנושית.

הקולקטיביות האנושית מן הדין שתהיה גבוהה באיכותה מזו שבבעלי החיים. משמע, היא חייבת להיות קולקטיביות ללא חיץ וללא הבלל סוג, מין, גזע וכו'. כי זה מותר האדם מן הבהמה. והרי זה, למעשה, תכנו העמוק של הסוציאליזם המדעי, ואולי הוא תכנם העמוק של התרבות האנושית ויעוד האדם: המעבר מהקולקטיביות המוגבלת לקולקטיביות ללא גבול חיץ. הסוציאליזם מבקש לפעול בהתאם לחוקי הטבע על מנת להתגבר על חוקי הטבע השולי טים בבעלי החיים ובאדם כאחד, על ידי טיפוחם של ניצני החוקיות החברתית הבלתי-מסוייגת בחברת אנוש. הסוציאליזם המדעי משמעו איסוף חינוך ומלחמה כאחד לאור החוקיות הסוציאלית הכלל-אנושית המר לאה, בתורת ערך קבוע ויציב שאינו ניתן לזעזוע בסערות הימים. מכאן, שכל סטייה מקו זה משמעה סטייה מהסוציאליזם המדעי לעבר „הסוציאליזם האר טופי“, „הסוציאליזם הלאומי“ וכיו"ב.

לאור קנה-מידה זה חייבת תנועת הפועלים לפעול ולארגן את החיים הכלכליים, החברתיים והפי

רטיים כאחד, מבחינה זו הסוציאליזם משמעו האב קות תרבותית-חברתית לא פחות מהאבקות כלכלית, תורה המתייבת את היחיד לא פחות משהיא מחייבת את הכלל. לאורה של זו נפתרת גם הסתירה המדומה, שביקש לבססה ויל הרברג, בין היחיד והכלל בסור ציאלים, כי בעוד שההכרעה אשר תפול על ידי הכלל תפול, הרי נושא הרעיון והדוחף להכרעה זו יוכל להיות רק היחיד, ערכו של היחיד נכדד במידה שהוא מבטא ומגשים את החוקיות החברתית המלאה. מבחינה זו ניתן לומר, שגם ההתנגדות לסוציאליזם אינה אלא התנגדות לעבור את התחום שבין בעלי-החיים והאדם, הוא התחום שבין החוקיות החברתית הכיתתית לחוקיות הכלל-אנושית.

מכאן פתח לתורת-מידות סוציאליסטית יציבה, שלפיה הטוב הוא הבנאצה הנאמנה לחוקיות הסוציאלי לית המלאה, כלומר כל דבר שהוא בקו הסולידאריות והאהוה האנושית המלאה הוא טוב, ולהיפך, לאור כסרה סוציאליסטית ברורה זו נפתרת גם שאלת האמי צעים והמטרה. רק אותם האמצעים המגבירים את ניצני החוקיות הסוציאלית המלאה בחיי יום של היחיד ומהוצה לו בשרים, טיבים ומועילים.

נראה שויכוח של שנים, איננו הדרך לסוציאליזם, מסתיים בפשרה: אין דרך אחת ויחידה בבחינת כזה ראה וקדש, וכאן מקום להזכיר את דברי סטאלין למשלחת של מפלגת העבודה הבריטית, כהבאתם ב„דיילי האראלד“ (20 בספטמבר 1946) על ידי מורגן פיליפס, שתיים הן הדרכים המוליכות לסוציאליזם — אמר סטאלין — הדרך הרוסית והשיטה הפר לכוטריית, הדרך הרוסית קצרה יותר אך גם קשה יותר, והיא היתה כרוכה בשפיכות דמים. ואלם המארכ-סיסטיב-הלניניסטים — הטעים סטאלין — אינם סבר רים, שדרכם היא הדרך היחידה לסוציאליזם, השיטה הפרלמנטרית אינה גוררת שפיכות דמים, אך זהו תהליך ממושך יותר, עד כאן דברי סטאלין.

לאמיתו של דבר פסקה שאלת הדרך לשלטון פועלים להיות השאלה המכרעת היחידה בוויכוח על הסוציאליזם בימינו. שהרי לא נופלת ממנה בחשיי בותה השאלה בדבר התוכן המתגלם בשלטון זה בפועל מסש. הוכח לעין כול שממשלה של פועלים אין משמעה עדיין סוציאליזם במלוא מובנו של המושג כל עוד היא אינה מכוונת את מעשיה בהתאם לעק-רונות החוקיות הסוציאלית שאינה מסויגת בשיקולים שמחוץ לתחומה היא. שלטון פועלים המקים חיץ בין פועלי ארץ אחת לחברתה משום טעמים לאומיים או אימפריאליים ומקריב את ענין הפועלים הבין-לאומי לאינטרסים ה„פטריוטיים“ הצרים מביא בסופו של דבר לידי חינוק המשטר הרכושני הקיים.